

СТАНОВИЩЕ

изготвено от проф. д-р Борис Парашкевов във връзка с конкурса за „доцент“ по професионално направление

2.1. Филология – Германски езици (Когнитивна лингвистика и историческа граматика на английския език), обявен в ДВ бр.46/09.06.2017 г.

Настоящото становище е изготвено съгласно заповед № Р 33-3811 от 25.07.2017 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ и в съответствие с решението от първото заседание на научното жури от 27.09.2017 г., съставено по силата на същата заповед. Документи за участие в конкурса е подала единствено гл. ас. д-р Снежа Тодорова Цонева-Матюсън. Тя е родена през 1959 г., завършила е специалност Английска филология във ФКНФ към СУ „Св. Климент Охридски“ (1983), магистър е на Университета на Южен Илинойс в Карбъндейл, САЩ, на тема „Когнитивен подход към описанието на разволя на бъдеще време в българския език“ (1996) и доктор на университета Санкт Андрюс (Шотландия), където е защитила дисертационен труд на тема *Verbal Property Predication in Russian and Bulgarian*. Като главен асистент в ПУ „Паисий Хилендарски“ от 2009 г. води лекционни курсове по дисциплините История на английския език, Когнитивна лингвистика и Превод.

За участие в конкурса д-р Матюсън е представила комплексна продукция, включваща 13 научни публикации в местни, национални и международни издания, като изрично е отбелязано, че те не повтарят онези три, с които кандидатката е участвала в процедурата по легализиране на докторската ѝ степен. Мисля, че в известен дисонанс с това твърдение или изискване влизат два тясно свързани със самата дисертация материала: краткото съобщение *Качествените предикативни конструкции и непреходните адективни глаголи в руския и българския език* (чието заглавие се покрива с приложения в папката дисертационен автореферат „Качествени глаголни предикати в руския и българския език“) и *The Semantic Map of Intransitive Property Predication in Bulgarian and Russian*. При все това целта им очевидно е била да популяризират резултатите от проучването, а обстоятелството им коментирани в описанието на публикациите показва дълбоката обвързаност на авторката с тази интересна тема, така че за пропуск смятам непубликуването на този труд, който явно има претенцията да бъде безспорен модерен принос в областта на славянската компаративистика.

Научните дирения на кандидатката са протичали главно в две насоки: когнитивистиката и диахронията. Трайният ѝ интерес към първата се е породил при пребиваването ѝ в САЩ като стипендиантка на Фулбрайт и е намерил първоначален израз в магистърската теза върху разволя на бъдеще време в българския език. Същевременно д-р Матюсън се ориентира успешно към свързването на семантиката с езиковата употреба. Плод на заниманията ѝ в това отношение са дискурсивният анализ на модалния глагол *can*, респ. в симбиозата на избор и контрол при неговата употреба. Публикуваната в съавторство с Агнес Хю статия по този въпрос се отличава с импакт фактор 1.22 и има 13 цитирания. Следващото изследване, базирано върху речевите актове между американски студенти и академичните им наставници, се фокусира върху употребата на *will* и *be going to* и установява как позициите на говорещите се експонират чрез глаголните форми за бъдеще време в конкретна институционална дейност.

Дидактическа насоченост проличава в съпоставителното проучване на предложната употреба, в частност на английските предлози *above, over, under, below* с български референти *над* и *под*, на *at* и *in*, на многоликия английски *with*, както и на многозначността на българския *на*. Чрез прилагане на когнитивния лексикосемантичен анализ се стига до заключението, че в пространственото значение на предлога *на* се включва функционална информация за непространственост, означаваща активно състояние в съчетания като *на работа, на море, на театър*.

Първи стъпки в диахронията д-р Матюсън прави още през 1991 г. с публикацията си за елизията на краесловното неударено *-e* в паралелни двойки думи, като използва генеративния подход на Н. Чомски и М. Хале към фонологичните явления. След продължителната си школовка в областта на когнитивистиката в САЩ и Шотландия и поемане на лекционния курс по историческа граматика в ПУ тя подновява диахронните си проучвания. От германистична гледна точка публикацията ѝ *Is the Be-Perfect Gone* е ценна при съпоставяне на английските спомагателни глаголи *be* и *have* с немските им еквиваленти *sein* и *haben*, чиято диференцирана употреба при перфекта се пази стриктно до днес. Нещо повече, за разлика от книжовната норма в Германия австрийската легитимира употребата на *sein* не само при глаголи с насоченост на движението (*gehen, fahren*), но и при статалните *stehen, sitzen, liegen*. Тоест налице е регионална експанзия на перфекта със *sein* в противовес на само реликтните английски употреби *he is gone, the sun is set*.

Престижно за всеки преподавател е да изготви помагало по водения от него лекционен курс. Дългогодишната преподавателска и лингвистична дейност на кандидатката ѝ е дала възможност през последните десетина години да систематизира английската историческа граматика в книга, озаглавена *A Linguistic History of the English Language*. В обем от 207 страници, подплатена със завидна библиография и допълнена със

староанглийски и средноанглийски глосар, тя я е предложила за хабилитационен труд. За чужденец една такава стъпка изисква задълбочено познаване на изгражданото в течение на близо 200 години сравнително-историческо езикознание. Положителен момент е включването в книгата на резултати от фонологичните проучвания на именитата българска англицистка Д. Минкова. Иначе структурата на историята е традиционна, а предназначението ѝ като учебно помагало се подчертава с поставяните след всеки раздел въпроси (*Study Questions*). Уместно е запознаването с индоевропейското езиково семейство в самото начало и с най-новите схващания за индоевропейската прародина. Таблично представените примери от индоевропейски езици (с оглед на Гримовия закон) и тяхното съпоставяне със съответствията им в несродния език на баските би могло да се обогати с добавяне на бълг. *сърце, три, муха*, както впрочем е постъпено другаде, включително в таблицата на стр. 41. Там обаче е нарушена последователността в изписването на съществителните в съвременния немски език с главна начална буква: коректно *Feim, Herz, Pfuhl, Gast*, неправомерно *fisch, hund, knie, bruder*. Наложително е в таблицата на стр. 21 *Centrum* да се подмени своевременно с коректното *Centum*. Извънредно прегледно и убедително намирам графическото представяне на първото звукоизместване чрез изображение 2.7 на стр. 43. Мога само да приветствам призива към изучаващите немски език англицисти да използват резултатите от второто изместване на преградните съгласни в немски като опора в обучението, понеже в лекциите ми по историческа граматика на немския език винаги съм давал аналогични указания на германистите за кореспондиращи си двойки като *trinken* и *drink*, *Zunge* и *tongue*, *dünn* и *thin*, *essen* и *eat*, *Gans* и *goose*, *fünf* и *five*.

Помагалото е разчленено по езикови периоди – староанглийски, средноанглийски, ранноновоанглийски с данни за протеклите във всеки от тях фонетични промени, с отделни морфологични, лексикологични и словообразователни подраздели. С оглед на силните и трайни лексикални въздействия в резултат на инвазиите от североизток и изток е редно може би в самостоятелно помагало да се обърне по-сериозно внимание на викингското и особено на норманското влияние, превърнало английския в полуромански език. Но, от друга страна, в настоящия си вид коментиранията лингвистична история при всички случаи има приносен характер, представяйки основните черти в развоя на английския език по прегледен за българския потребител начин. Тя несъмнено ще бъде от полза за професионално мотивираните студенти от специалността Англицистика в цялата страна, които запазват статуса си на най-многобройните питомци на западноевропейските филологии.

От документацията на кандидатката проличава относително активното ѝ участие в научни конференции в страната и в чужбина – 13 на

брой за периода 1991-2017 г. Освен историческа граматика на английския език д-р Матюсън преподава когнитивна лингвистика и когнитивни метафори в превода с обща аудиторна заетост 75 ч. лекции и 165 ч. упражнения. Удостоверено е участието ѝ в три научни проекта, ръководила е седем дипломанти. Редно е да се отбележи, че тя не само води занятия по превод, но и лично е превела шест книги, от които пет научни издания от български на английски в областта на историята, археологията и културата на България.

Изложеното дотук мога да обобщя с оформилото се у мене убеждение, че кандидатката в конкурса е утвърден преподавател с дългогодишна практика и учен с трайни изяви в областта на англицистиката в чужбина и в България, при това в еднаква степен както в една „класическа“ езиковедска дисциплина, каквато е историята на езика, така и в когнитивната лингвистика. Това мое убеждение ми дава основание да предложа гл. ас. д-р Снежа Тодорова Цонева-Матюсън да получи заслужено длъжността „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология – Германски езици (Когнитивна лингвистика и историческа граматика на английския език) и призовавам членовете на почитаемото научно жури да се присъединят към предложението ми.

София, ноември 2017 г.

(проф. д-р Борис Парашкевов)